

סוגיות בהמשך פיתוח יחידת "דוד המלך"/יוסי מרגלית

איך להגיב לעמדות "בעייתיות" של תלמידים?

מציגה: שגית בלומנטל

מורה מובילה בבית ספר "ספיר" לוד

יחידת ההוראה - דוד המלך / יוסי מרגלית

מקראה: דרך המילים, כתה ה', הוצאת כנרת

הסיפור "דוד המלך" מתאר מציאות חברתית קשה. מתחת לפני השטח, ללא ידיעת המורים וההורים, מתקיימים יחסים של שליטה, השפלה וניצול בין ילדים.

הגיבור של הסיפור, ששמו אינו ידוע, הוא חלש חברתית וכנראה גם פיזית. אולם דווקא בגולות — המשחק החשוב והמרכזי בו בני הכיתה עסוקים — יש לו כישרון. בראשית הסיפור הוא מתאר איך הפך ל"עבד" של בריון כיתתי בשם דוד שמרוויח עבורו גולות ובאופן כללי ממלא את כל פקודותיו. בתמורה, דוד אמור להגן עליו מול ילדים אחרים בכיתה.

משחק "המלך והעבד" עולה מדרגה כאשר דוד מבקש מגיבור הסיפור לגנוב מתלמיד אחר גולות. הגיבור מתלבט ומתייסר, אך לבסוף מנסה לגנוב את הגולות — גניבה שלא עולה יפה. הוא נתפס, סופג מכות מתלמידים ונבגד על ידי דוד לו הוא קורא לעזרה, אשר טוען שכלל לא התכוון ברצינות שיגנוב.

בעקבות האירועים האלה הגיבור מחליט להפסיק להיות עבד של דוד ושלא יהיה יותר עבד של אף אחד.

סוגיות העולות מן הטקסט ...

עיסוק בדמותו של דוד: דוד מוצג כילד חזק, השולט ביד רמה בגיבור ובעל מעמד חברתי איתן. הסיפור אף קרוי "דוד המלך". אך האם באמת מדובר בדמות חזקה?

עיסוק בדמותו של הגיבור: הגיבור מציג עצמו כילד חלש ובעל מעמד חברתי נמוך בתוך מציאות חברתית אלימה ופוגענית. אמנם, בתחילת הסיפור הוא טוען ש"שמח" מהצעתו של דוד להיות עבד שלו, אך ייתכן והסכמתו הראשונית איננה בחירה חופשית אלא נובעת מחוסר ברירה האומנם??

עבדות והשתקה: הסיפור קרוי "דוד המלך" ולכל הילדים המוזכרים בו יש שמות (חזי, עזרה וכו) ואילו הגיבור — שמוכן/מחויב להפוך ל"עבד" — הוא חסר שם. על מה הדבר מעיד? האם משמעות העבדות היא ביטול עצמי — להפוך לחסר שם? בנוסף, בסוף הסיפור הגיבור בוחר שלא לספר לאף אחד על המקרה. הגיבור חווה מקרה חמור, בו הוא מנוצל, מוכה על ידי תלמידים אחרים וחברו מתעלל בו. בכל זאת, הוא בוחר שלא לספר לאיש.

המציאות החברתית המעוותת בסיפור: בסיפור מתוארת מערכת היחסים נצלנית בין שתי הדמויות. דוד נחשב בכתתו לילד חזק והוא מנצל זאת באופן שלילי וגורם לגיבור להיות עבד שלו ולעשות כרצונו. כל מה ש"המלך" אומר לגיבור הוא עושה ואינו מפעיל שיקול דעת.

מה עלה בכיתה?

האם דוד ילד חזק?

האם הגיבור בוחר את פעולותיו באופן חופשי?

"לא, בן אדם חזק
לא צריך שיהיה לו
עבד הוא יכול
להסתדר בכוחות
עצמו"

"כן, דוד הוא ילד
חזק כי כל הכיתה
פוחדת ממנו...
כאשר הוא נכנס
לכיתה כולם
משתתקים"

"דוד הוא בריון
כל הילדים
בכיתה
מפחדים ממנו"

"לא, דוד הוא
ילד חלש כי הוא
צריך את העבד
שיעזור לו לנצח
בגולות"

העבד נאמן למלכו, "בניתי לו ארמון הוא
לא מצא חן בעיניו אז הרסתי אותו ובניתי
שוב ושוב.."
"ואת הגולות שהרווחתי נתתי לו"

כן, העבד אומר
"שמחתי דווקא, דוד
חזק מכל ילדי
הכיתה" וטוב להיות
עבד של חזק"

העבד הסכים
להיות העבד של
דוד "אם אני עבד
של ילד חזק הוא
לא ייתן שיכו
אותי"

דילמה פדגוגית -

מה עושים עם דיעה שנראית לנו בעייתית ברמה החברתית? מה גבולות הלגיטימציה של עמדות בשיח?

בשורה 7 נאמר: " בדרך כלל לא כל כך נורא להיות עבד". הביעו דעתכם על משפט זה.

בשורה 40 נאמר: "לחזי לא חשוב, יש לו יותר מידי. ואני המלך שלך, נה צריך לשמוע לפקודתי!"

לחזי לא חשוב, יש לו יותר מידי. ואני המלך שלך, נה צריך לשמוע לפקודתי!

10. בשורה 7 נאמר: " בדרך כלל לא כל כך נורא להיות עבד". הביעו את דעתכם על משפט זה.

דעות וחלופות שעלו בצוות מורות עברית

"במקרה שעולה רעיון שאינו מוסרי בעיני אני מביעה את דעתי האישית, כדי לשכנע את התלמיד שלא כך אמורים הדברים להיות..."

"אני תמיד אומרת לתלמידים שמותר להם לחשוב ככה וככה כל עוד הם מנמקים את דעתם.. ואני מקבלת גם תשובות שלא מוצאות חן בעיני..."

"לדעתי, ילדים חשבו כך בעקבות השיח בכיתה שאפשר לילדים לחשוב אחרת, אם העבד בוחר את פעולותיו אז כנראה שזה לא כל כך נורא להיות עבד..."

"אני רואה בעיה שאני לא יכולה לעשות איתה כלום...זה קיים, אנחנו רואים דברים כאלה...אני באמת לא יודעת אם אני יכולה להשפיע..."

"אני יכולה לספר שבכיתה שלי היתה בעיה דומה עם גולות, "אני אשחק לך ואתה תיתן לי" וכו... ואני החלטתי שאין יותר גולות...ואז הגיעו הקלפים וזה נמשך ... ואז החלטתי לטפל בתופעה בשיעור כישורי חיים כי הרגשתי שיש פה ניצול וילדים שלא יכולים לעמוד על שלהם. השיח עזר והתופעה נפסקה. אז ככה שיש מה לעשות..."

"אבל זה בדיוק מהותו של הדיאלוג... אנחנו שואפות להציג לתלמידים שאלות שהתשובה עליהן תהיה לא בהכרח סטנדרטית ובנורמה...אז זה כאילו לסרס את מה שפעלתי לטובתו... אנחנו רוצות שהילד ייצא מהקופסה ויחשוב אחרת, וכאשר הוא כבר יוצא אנחנו רוצות להחזיר אותו חזרה (לקופסה)..."